

Svijetla komora... posljednje je djelo slavnog francuskog teoretičara i semiotičara Rolanda Barthesa. Iako je napisano daleke 1980-te godine, na hrvatskom je jeziku u cijelosti tiskano tek dvadeset tri godine poslije. Dijelovi *Svijetle komore...* objavljeni su u časopisu za književnost i sva kulturna pitanja, *Gordogan IV*, 1982. godine, prema izboru i prijevodu Željke Čorak, čiji se prijevod nalazi i u ovome izdanju.

Roland Barthes, Svijetla komora – bilješka o fotografiji, Antibarbarus, Zagreb 2003., 179 str. (Biblioteka Titivillus)

Drukčije nego u ostalim Barthesovim djelima, gdje se znanstveni diskurs vješto opire literarnom, u *Svijetloj komori...* upravo ono literarno nadmašuje znanstveno.

Knjiga ima četrdeset osam poglavlja. Naslovi poglavlja se navode na samom kraju knjige, u sažetku, što pomaže dojmu romanesknosti, ne prekidaajući narativnu nit, te se čini kao da je djelo pisano u jednom mahu, potaknuto prethodnom kontemplacijom o mediju fotografije. Knjiga nije teorijsko štivo, štoviše, i sam Barthes ističe kako je promišljajući medij fotografije osjećao otpor prema kritičkom govoru semiologije, sociologije i drugih znanosti. Isto je tako osjećao otpor prema svakom reduktivnom sustavu koji bi mu se u tom promišljanju mogao nametnuti i to stoga jer fotografije, prema Barthesu, izmiču svakoj vrsti klasifikacije.

Polazište istraživanja i promišljanja bile su one fotografije koje Barthesu nešto znače, bez obzira pripadaju li javnoj ili privatnoj sferi. Dakle, već na samome početku istaknut je privatni, gotovo intimni pristup predmetu refleksije. Na početku pisanja Barthes kao da se opravdava, naglašava kako se njegova knjiga vjerojatno neće svidjeti fotografima jer iskustvo koje on poznaje u promišljanju fotografije jest *iskustvo subjekta koji je gledan – spectruma i subjekta koji gleda – spectatora*. I sama igra riječima u naslovu knjige ističe položaj gledatelja snimke i onoga koji je sniman, a ne onoga koji snima i gleda kroz otvor *camerae obscurae*.

Iz iskustva onoga koji je sniman Barthes o fotografiji govori kao o civilizacijskom poremećaju koji je promijenio percepciju ljudi tako da inicira neprirodno podvajanje svijesti o vlastitom identitetu i stvara imaginarnu ovisnost između snimljene fotografije i subjekta koji je sniman.

Iz perspektive *spectatora* fotografija djeluje na dva načina: kao *studium* i kao *punctum*. Razumijevanje *studiuma* fotografije proizlazi iz znanja usvojenog u kulturi, društvu, *studiumom* prepoznajemo namjere fotografa. *Punctum* je pak ono nešto što nas osobno dirne kod pojedine fotografije i ne može se izravno izvući iz društvenih konvencija vezanih uz medij fotografije.

Nadalje, Barthes primjećuje kako je fotografija bliža kazalištu nego slikarstvu, sličnost proizlazi iz povezanosti prvobitnog kazališta i kulta mrtvih. Isto tako smatra kako se prava narav fotografije temelji na pozi i pritom se bitno razlikuje od filmskog medija, pokretnih slika. Fotografija je bogata etnološkim znanjem i stvara poseban odnos prema ljudskoj povijesti. Referentnost fotografije počiva na rečenici "to je bilo", u njoj je očigledna prisutnost stvari u nekom prošlom trenutku.

U drugome dijelu knjige Barthes ponire u dublje sfere promišljanja kako bi shvatio bit onoga što svatko tko gleda neku snimku i što je u njegovim očima razlikuje od ma koje druge snimke (str. 77). Kako bi otkrio pravu narav (*eidōs*) fotografije, Barthes se okreće fotografijama iz privatne zbirke. Prazninu i bol koje osjeća nakon majčine smrti pokušava nadoknaditi tako što pregledava njezine fotografije. Majku kakva njemu nedostaje prepoznaje i pronalazi na fotografiji iz njezina djetinjstva. Pitajući se o razlogu prepoznavanja majke na fotografijama iz vremena kad njega još nije bilo, Barthes se i ne znajući približava pravoj naravi i smislu fotografije, onom univerzalnom koje se neprestano

nameće kroz cijelu knjigu. Ono što je u fotografskoj snimci univerzalno, prema Barthesu, jest interpretativna moć koja proizlazi iz individualne priče gledatelja, a javlja se kao posljedica komunikacijskog procesa između onih koji sudjeluju u stvaranju fotografske snimke i onih koje je gledaju, čitaju, smještaju u kontekst, odnosno vlastiti život.

Fotografija se može analizirati iz različitih aspekata. Barthesova refleksija o fotografiji vrijedan je prinos promišljanju fotografije u odnosu i na znanost i na umjetost. Barthesov način oplemenjuje pristup promišljanja fotografije za ljudsku dimenziju koju je taj medij tijekom proteklih stoljeća izgubio u raznim teorijama, školama, tehnologijama, masovnoj kulturi.

Zanimljivo je da je baš iz pera jednog teoretičara proizašlo djelo koje toplo i intimno medij fotografije vraća čovjeku. Utjecaj Barthesove refleksije vidljiv je i u hrvatskoj književnosti. Osobito jasnu referencu ostvaruje u romanu "Album", Miroslava Kirina iz 2001. godine. U njemu se barthesovska potraga pretvara u kirinovsku potragu za izgubljenim, i to ne samo vremenom, nego, baš kao i u samog Barthesa, vlastitim identitetom.

Melanija BELAJ

Alain de Botton, Status anxiety, Hamish Hamilton, London 2004., 314 str.

Alain de Botton, britanski autor nekoliko bestselera (*How Proust Can Change Your Life, The Consolations of Philosophy, The Art of Travel*), u svojoj najnovijoj knjizi *Status Anxiety* uspješno progovara o gotovo univer-

zalno prisutnoj anksioznosti o kojoj se rijetko izravno govori: strahu od onoga što drugi o nama misle, o bojazni da ćemo biti proglašeni gubitnicima, o panici koja nas obuzima kad nam se počinje činiti da će sva naša nastojanja biti protumačena kao neuspjesi. Zašto nam je toliko stalo do vlastitog uspjeha i zašto nas pritom uspjesi kolega i prijatelja uzrujavaju pa čak i izluđuju, dva su osnovna pitanja koja de Botton postavlja i na koja nudi uvjerljive odgovore. Mladi filozof (rođen 1969. u Zürichu) knjigu o opsjednutosti vlastitim položajem u društvu započinje tezom da je život svakog odraslog čovjeka određen dvjema "ljubavnim pričama". Prva je "ljubavna priča" – potraga za spolnom ljubavi – dobro poznata i proučena. Druga priča – ona o potrazi za ljubavi koju nam pruža svijet kao takav – priča je o kojoj se ne raspravlja, jer se tiče čežnje, žudnje koju osjeća gotovo svaki odrasli pojedinac, a koja zapravo uvijek mora ostati tajna, pritamena, utišana, unutrašnja. Posrijedi je želja da nas svijet, okolina, odnosno ljudi, zavole, prihvate, da o nama misle sve najbolje. To je želja koja mora ostati potajna, skrivena, koja se jednostavno ne smije priznati jer bismo tako zapravo razotkrili vlastitu narcisoidnost i pritom bi nas se lako moglo proglasiti "vulgarnim snobovima". Narcisoidnost, samodopadnost, smatra se negativnom značajkom, iako je potpuno normalna, tvrdi de Botton u iscrpnom intervjuu o svojoj najnovijoj knjizi, koji je u lipnju godine 2004. dao časopisu *Atlantic Monthly* (a koji se može pronaći na autorovoj webstranici <http://www.alaindebotton.com>). To je želja, potreba da drugi o nama misle sve najbolje i da nam se obraćaju s poštovanjem. Samozatajnost, kaže de Botton u istome intervjuu, jest instinkt preživljavanja, ali duboko, u skrovitim prostorima duše svatko se od nas želi osjećati važnim – i mrzi to priznati.

Status Anxiety autor je podijelio na dva glavna dijela (uz mnoge manje cjeline i potpoglavlja): takozvane "Uzroke" i "Rješenja" problema "statusne anksioznosti", fenomena novijeg datuma stvorenog pod neprestanim pritiskom osjećaja neograničenih mogućnosti za opći uspjeh u društvu. "Uzroci" se uglavnom bave analizom pojma društvenog statusa i objašnjavaju kako se zanimanje za društveni položaj mijenjalo kroz povijest zapadnoga društva. Raspravljajući o pojmovima moći, hijerarhije, reputacije, kao ključnim elementima u tvorbi društvenog statusa, Alain de Botton pristupa pojavi pridavanja pozornosti društvenom statusu kao pokretu koji se s vremenom mijenjao i nadograđivao,